

توضیح اجمالی:

سالیان متمادی می گذرد از آنچه «اسمیت» تحت عنوان «دست نامرئی» در اقتصاد مطرح کرد. پس از آن، تجارب متفاوت اقتصاد جهانی همچون رکود بزرگ سال ۱۹۲۹، بحران سوخت سال ۱۹۷۳، بحران آسیای جنوب شرقی سال ۱۹۹۷ و اخیراً بحران مالی سال ۲۰۰۸ عده‌ای را بر آن داشت تا نظام بازار را ناقص و دارای محدودیت های بسیار معرفی کنند. اما همچنان طیف گسترده‌ای از اقتصاددانان، پایبندی به اصول بازار را، راه گذار از مشکلات اقتصادی می دانند و دخالت غیرضرور دولت در اقتصاد را مضر می خوانند. تجارب موفق کشورهای همچون گرجستان در پایبندی به اصول یادشده نشان داد در دوره ای که بیشتر کشورها با مشکل روبرو ب و دند، این کشور توانست رشد اقتصادی خود را در بالاترین سطح خود حفظ کند. طبقه‌بندی کشورها براساس درجه اتکاء به بازار آنها را می توان با شاخص آزادی اقتصادی انجام داد که توانمندی اقتصاد را در عملکرد بخش خصوصی در محیطی عاری از مداخلات بی مورد دولت را نشان می دهد.

نکات کلیدی:

۱. بررسی آماری نشان می دهد یک پنجم کشورهایی که بالاترین شاخص آزادی اقتصادی را در اختیار دارند، از بیشترین رشد اقتصادی برخوردارند و یک پنجم کشورهایی که پایین ترین شاخص آزادی اقتصادی دارند، حتی با رشد منفی روبرو هستند. انتقال اطلاعات و شفافیت در جریان آن، افزایش انگیزه عاملان اقتصادی، افزایش تخصص و بازده اقتصادی از طریق تسهیل انجام مبادلات، سهولت در ورود/خروج به/از بازار و بهبود وضعیت نوآوری و خلاقیت مهمترین مولفه‌های دخیل در تأثیرگذاری بالای آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی است.
۲. در وضعیت تورم رکودی اقتصاد ایران، به هر دلیل ممکن، افزایش رشد اقتصادی راه کاری است که ضمن بهبود اشتغال، تورم را کاهش می دهد. بنابراین، با توجه به رشد منفی اقتصاد در انتهای سال ۱۳۹۱ و اثرگذاری آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی سیاست های مرتبط با بهبود آزادی اقتصادی با بهره گیری از تجربه کشورهای موفق می تواند به حل رکود تورمی یا «تورکد^۱» کمک شایانی کند.
۳. تاکیدات رهبری در سند اقتصاد مقاومتی بر توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری های جمعی، تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم درآمد و متوسط؛ پیشتازی اقتصاد دانش بنیان؛ تقویت رقابت پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان ها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت های متنوع در جغرافیای مزیت های مناطق کشور و ایجاد ثبات رویه و مقررات خود نوعا به بهبود آزادی اقتصادی در کشور اشاره دارد.
۴. بازارهای گوناگون کشور جذابیت های فراوانی برای سرمایه گذاران خارجی دارند و با ایجاد مقدمات لازم برای توافقات هسته ای – توافق ژنو به عنوان گام نخست – امکان بهره مندی از آن بیش از پیش فراهم خواهد شد. به هر میزان که آزادی اقتصادی در اقتصاد ایران افزایش یابد امکان بهره مندی از این ظرفیت هم افزایش خواهد یافت.
۵. بررسی سیاست های اجرایی کشورهای موفق همچون گرجستان، سریلانکا، ایتالیا و فلیپین نشان می دهد بر حاکمیت قانون، دولت محدود، کارایی مقررات و بازارهای آزاد در چارچوب یک «مسیر اصلاحی» تأکید ویژه می شود که خود دو رویکرد ۱. کاهش پیچیدگی ها و هزینه های فرایندهای تنظیمی و ۲. تقویت نهادهای قانونی را شامل می شود. بررسی محدودیت های موجود در زیربخش های فعالیت وزارت صنعت، معدن و تجارت نیز نشان می دهد تسهیل فضای کسب و کار می تواند آثار فراوانی بر بهبود آزادی اقتصادی در ایران داشته باشد. از این رو پیش از هر چیز، اختیار کردن مسیر اصلاح در این حوزه و تعیین حیطه وظایف هر نهاد می تواند گام نخست تلقی شود. پس از مشخص شدن مسیر اصلاح، می توان راه کارهای زیر را برای بهبود آزادی اقتصادی – حداقل در زیربخش های وزارت صنعت، معدن و تجارت – پیشنهاد کرد.

پیشنهادات:

با توضیحات ارائه شده، بررسی سیاست‌های برخی از کشورهای موفق و مستندات وزارت صنعت، معدن و تجارت، اهم پیشنهادها در دو حوزه کاهش پیچیدگی‌ها و هزینه‌های فرایندهای تنظیمی و تقویت نهادهای قانونی به شرح زیر قابل ارائه است:

۱. کاهش پیچیدگی‌ها و هزینه‌های فرایندهای تنظیمی

- تسهیل ثبت سفارش، ارائه مستندات و ترخیص کالاها از مرزها در گمرکات با راه‌اندازی پنجره واحد تجاری و تاکید بر الکترونیکی شدن فرایندها (این مورد در در بند (۸) مصوبه شماره ۱۱۸۳۲۲ مورخ ۱۳۹۲/۶/۲۱ هیات وزیران مصوب شد اما باید اراده جدی و زیرساخت‌های لازم برای دستیابی به آن به وجود آید)
- رفع مشکلات واحدهای اقتصادی در ارتباط با استعمال سه‌گانه بیمه‌ای، مالیاتی و بانکی (مصوبه شماره ۲۵۰۸۹۳ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۱ تسهیل فضای کسب‌وکار)

- کاهش تعداد استعلام‌های صدور جواز تاسیس، تغییر نام جواز تاسیس و پروانه صنعتی
- کاهش هزینه‌های مربوط به خدمات دولتی و هزینه‌های مرتبط با قوانین و مقررات راه‌اندازی کسب‌وکار
- راه‌اندازی و توسعه سیستم‌های الکترونیکی برای تسهیل پرداخت مالیات
- مبارزه با رشوه‌خواری و تسریع در ارائه خدمات دولتی

۲. کاهش پیچیدگی‌ها و هزینه‌های فرایندهای تنظیمی

- کاهش سرمایه اولیه برای راه‌اندازی فعالیت‌های کارآفرینی؛
- گسترش طیف دارایی‌های قابل انتقال به‌عنوان وثیقه بانکی در دریافت تسهیلات؛
- تدوین قانون حمایت از حقوق مالکیت؛
- ایجاد انعطاف‌پذیری در ساعات کار و محدود کردن دخالت دولت در بازار کار؛
- امکان صدور پروانه بهره‌برداری بنام اشخاص حقیقی؛
- تدوین تمام آیین‌نامه‌های اجرایی قانون بهبود مستمر فضای کسب‌وکار؛
- ثبت سرمایه‌گذاری انجام‌شده در اصلاح پروانه با در نظر گرفتن سرمایه قبلی؛
- بازنگری ضوابط و معیارهای استقرار صنایع و در صورت نیاز اصلاح آن؛
- رفع تداخل قوانین و مقررات در فعل واردات و صادرات؛
- رفع خلاء قانونی در حفظ حقوق مکتسب سرمایه‌گذاران خارجی در کشور با افزایش محدودیت‌های صادراتی و وارداتی؛
- ساماندهی خدمات پس از فروش در بازارهای صادراتی؛
- برنامه‌ریزی برای کاهش مداخلات قیمتی و غیرقیمتی دولت در بازار؛
- برنامه‌ریزی برای کاهش تعرفه‌ها و حضور رقبای خارجی در کشور؛
- رفع ممنوعیت سرمایه‌گذاری در حوزه‌های اقتصادی.

تأیید رئیس موسسه:

تأیید رئیس گروه مشاوران: